

Učiteljski TOVARIŠ.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. vsakega meseca na čeli poli. Cena mu je za celo leto 3 gold., za pol leta 1 gold. 50 kr. Spise in dopise prejema vredništvo; naročnino in oznanila pa prejema in razpošiljanje oskerbuje založništvo.

List I.

V Ljubljani, 1. januarja 1876.

Tečaj XVI.

PRI TELOVADBI.

Andante.

Vglasbil Ljudomil.

Ko-nec u-ka, v krāj je mu-ka, rá-dost pri-de

p spét. Prid-ni vsi bo - dí-mo, Ré - da se der - ži-mo,

crescendo

Ki nam bo-di svét, Ki nam bo-di svét. *p* La la

la - - - - la, Ki nam bo-di svét. La la

CRES.C.
la - - - - la la, Ki nam bo - di svét.

Oproščeni
V svét zeleni
K telovádbi v skók!
Tamkaj brez zamúde
Očverstímo ude
Svojih rók in nóg!

V bòk se vprímo,
Tjakaj zrímo,
Kjer vkazník stojí,
In s telésom, z dúhom,
Z vidom in posluhom
Nánj pazímo mí!

Zdaj dvigánje,
Zdaj gibánje
S trupom al' z glavó!
Jácimo si žíle,
Rókam, nógam síle
Vsak dan naj rastó.

Vaja prava,
Hrana zdrava
Je za vse mladó!
Ker nam vaja prava
Dušo okrepcáva,
Dušo in teló!

Nazorni nauk.

b. *Solnce.*

(Dalje. *)

Kmetu se bliža čas, kateri je že težko pričakoval, in v katerem spravlja v žitnice blagoslov božji in pridelek svojega truda. Ko nam pa solnčni žarki bolj skromno prihajajo, in ko se dan krajša, noč pa daljša, pada listje z drevja, trava se suši, zeli ne rastejo več, in ko pride zima in z njo studeno vreme, oterpnejo po večem rastline, nekoliko pa tudi živali.

Ko bi ne bilo solnčnih žarkov, ki zemljo razsvetljujejo in grejejo, kakšno bi bilo po naših vertih, njivah, gozdih in travnikih? Vsa zemlja bi bila žalostna samota; le solnčni žarki zbude zemljo, da rastó na nji zeli, in da sad rodé. Solnce oplodi zemljo. In ko bi ne bilo rastlin, bi tudi žival ne bilo, njih največ se hrani od rastlin; kako bi bilo potem z

*) Glej l. 22. pr. 1.

ljudmi? Solnce razširja po zemlji življenje in rodovitnost. Kar smo dosihmal opazovali o solncu, bi se dalo ob kratkem tako-le povzeti:

Solnce je veliko nebno telo, ki je zelo daleč od nas; vsak dan se na videz okoli zemlje zasuče in po nji razširja svetlobo in gorkoto, življenje in rodovitnost.

Solnce, pravi pobožni Sirah pogl. 43, ko se pri vzhodu pokaže, oznanuje, ono je čudovitna posoda, delo Najvišjega. Opoldne izžiga zemljo, in kdo more prenašati njegovo vročino? Nekdo ohrani peč v razbeljeni izdelkov, ali trikrat bolj izžiga solnce gore, ter izdihuje goreče žarke in s svojimi bliščečimi žarki pogled jemlje. Velik je Gospod, ki ga je vstvaril in ktero na njegovo besedo po svojem potu hiti.

Komaj zarja zlata	Ti nam vinske terte
Jutro prebudi,	Zoriš ljubo slast,
Skoz' nebeška vrata	S sadjem polniš verte
Gôr verhé zlatí.	Rožam daješ rast.
Serca vsa odpira	Ti nebeške luči,
Plamencé altar,	Luno razsvetliš,
Kjer tvoj žar'k umirá	Vedno, vedno uči
Vsahne zemlje dar.	Kómu v čast goríš.

c. Luna.

Drugačno nebno telo kakor solnce je luna. Nam se vidi nekoliko manjša od solnca. Nikakor ni tako daleč od zemlje, kakor solnce. Vsako telo se nam toliko manjše vidi, kolikor dalje je od nas. Ko bi bila solnce in luna enako velika, tako bi solnce veliko manjše videli od lune. Ker se nam solnce vendar večje vidi, mora tedaj veliko večje biti od lune. In tako je tudi. Tedaj:

Luna je nebno telo, ki nikakor ni tako daleč, pa tudi ni tako veliko, kakor solnce.

Lune ne vidimo zmirom na istem kraji na nebu. Sedaj je na vzhodu, sedaj na jugu, sedaj na zahodu. Vzhaja in zahaja kakor solnce, a ne zmirom ob istem času (vsaki dan uro kasneje), in se premikuje od vzhoda na zahod okoli zemlje.

Lune ne vidimo zmirom ob istem času na nebu. Večidel nam sveti po noči a ne da bi razgrevala, kakor solnce; včasih jo vidimo po dnevu, a tačas ne sveti, ampak ima medlo luč. Od kod pride to? Užgi po dnevu luč, in postavi jo v solnčno svetlobo! komaj se zapazi; v temni noči bi jo vsak zapazil. Tako je tudi z luno po dnevu. Ako solnčna svetloba zatopi luč v svetilnici, mora biti svetlejša in močnejša, ako lunine svetlobe po dnevu ne vidimo, to pride od tod, da je solnčna svetloba veliko večja nego lunina, ter jo zatemni.

Uganjka. Po svetu hodim krog in krog, pa od straha obledim, ko svojo mater ugledam.

Luna je nebno telo, ki ni tako veliko, a tudi ne tako daleč od nas kakor solnce, pa kakor tisto se suče od vzhoda na zahod (na videz) okoli zemlje in noči razsvetljuje.

Lune ne vidimo zmirom v isti podobi, kmali se nam vidi kakor okrogla ploča, kmali pa tudi kakor serp, in včasih je čisto nič ne vidimo. Ako smo luno nekatere dni gledali, kakor okroglo pločo, zapazimo čez nekaj dni, da se manjša na desni strani. Vsaki dan ji več manjka, čez 8 dni ali čez 1 teden vidimo le pol kroga. Od dne do dne se nam luna manjša, poslednjič ostane le svetel obrobek, in čez 8 dni je ne vidimo čisto nič. Čez nekaj dni zapazimo zopet svetel rob, ki mu pa manjka drugo na levi strani. Vsaki dan je več lune ob robu, čez 8 dni se nam zopet vidi pol kroga in zopet čez 8 dni cel krog. Tako neprestano spreminja svojo podobo, ali rase, ali se zmanjšuje, zato se tudi govori od lune, ki rase, in od lune, ki se zmanjšuje.

Ravno taista luna je, ako se nam prikaže kot polni krog, imenujemo jo ščep ali polno luno, in v tistih 8 dneh, ko je ne vidimo, pa ji pravimo „mlaj“ ali „mlada luna“. Od mlaja do ščepa raste, od ščepa do mlaja pa se zmanjšuje. Če je po mlaji luna zopet toliko narastla, da vidimo pol ploče, tedaj je prvi krajec. Kedar se med ščepom in mlajem luna prikaže v pol ploči je zadnji krajec.

Od ščepa do ščepa mine okoli 4 tedne. Ta čas pa imenujemo mesec. 12 mesecev je 1 leto, tedaj imamo v letu 12krat mlaj, 12krat ščep in ravno tolikrat prvi in zadnji krajec, tedaj:

Luna je veliko daljno nebno telo, ki se suče (na videz) od vzhoda na zahod okoli zemlje, in se naj večkrat prikaže po noči, a ne zmirom v isti podobi.

In luna, pravi pobožni Sirah, ki se vsem ob svojem času prikazuje, je kazalo časa in znamenje dobe. Po luni se prazniki uravnavajo; ona je luč, ki se zmanjšuje, kedar je polna. Mesec ima po nji svoje ime, ona čudovito raste, dokler ni polna. Ona je kakor šotorišče na višavah, na terdini neba častljivo svetí.

Anton Umek Okiški.

M.

»Vse za vero in domovino.«

„Exegi monumentum aere
perennius.“
Hor.

Po besedah skrivnega Razodenja 14, 13: „Blagor mertvim, kateri v Gospodu umerjejo. Odslej, reče Duh, naj počivajo od svojega truda; zakaj njih dela gredó za njimi“ — je v mertvaškem govoru o pokopa-

vanji A. M. Slomškega tedanji stolni dekan rekel proti koncu: Usta, ki so tolikanj rade oznanovale besedo večnega življenja, so sicer omolknile, ali kar so pokojni vikši pastir v svojih spisih založili, bo svoj pot ostalo bogat zaklad za učilo, tolažilo, spodbudovanje, pa tudi mnogim v koristen kratek čas. Tudi v tem oziru so se nad njimi spolnile besede sv. pisma: „Njegove dela gredo za njim.“ —

Njegova dela gredo za njim, smem tudi jaz reči o pokojnem blagem pisatelju in pesniku A. Umeku Okiškem, in sicer v dvojnem smislu. Marsikaj je ranjki spisal, kar je prišlo na svetlo še le po smerti njegovi, ali se ima še natisniti. Tako je prinesel Besednik l. 1871 koj v št. 17 pomenljivi spis njegov: Božje okó in človeško hrepenenje, kjer hvaležno pripoveduje resnično dogodbo, kako je brat njegov, ves vnet za slikarjijo, dobil podporo, da se je more vaditi in si pomagati nekoliko više. Kakor v svojem, je tudi v življenji svojih rojakov obračal se Umek rad na previdnost Božjo. V listu 2. str. 16 pa je brati, da od 25 povésti poslanih družbi sv. Mohora je v odboru razun dveh drugih enoglasno obdarovana bila tudi: Rešilna moč máterinih naukov in spomin pervega sv. obhajila, spisal A. Umek, ktere znamenite povesti pa doslej menda še ni bilo na dan. — Besednik l. 1872 ima razun neke zgodovinske čertice v št. 4 dovtipno pesmico, zložil A. Umek:

Solnce vse vé.

Da solnce zemljo ogreva,
Stare pesmi pojó,
Od njega da luč je dneva,
Vsi narodje vedó.

In bodi si še tako skrito,
Vé naj lastna le vest:
Gotovo bode odkrito,
Žarkom pride v pest.

Al manj morebiti je znano
To, da solnce vse vé.
Če kaj je po noči skovano,
Berž mu luna pové.

Zločinstvo v tmino se skriva,
Luč po godu mu ni,
Al solnce svetu odkriva
Vse, kar se dogodi.

Zatorej ljubi svitlobo,
Varuj hudih se ran,
Opuščaj zločinstva gerdobo:
Vselej pride na dan!

Večernice l. 1872 zv. XXVIII so prinesle str. 68—79 raznoverstne reči za poduk in kratek čas, nabral A. Umek, pod naslovom; Človeško oko in uho, pa svet, kako ga vidimo in slišimo. —

Med rokopisi mojega moža, pisala mi je vdova njegova, nahaja se veči spis prevod, kateri bi po misli družbe sv. Mohora pristojniši bil slovenski Matici, in res, po posebni priporočbi prinese ga nje Letopis 1872—1873 str. 210—275: Pavel in Virginija. Francoski spisal Bernardin de Saint-Pierre. Prosto poslovenil ranjki Anton Umek Okiški. V kratkem predgovoru pravi prestavljavec, da omenjena povést, v po-

glavinitnih razvojih resnična, budí ljubezen do narave, ki je nevsahljiva knjiga večne modrosti, sicer pa jasno spričuje, da srečen je le tisti, kateri „up sreče unstran groba v persih hrani“. — Ta up prave sreče unstran groba je stanovitno v persih hranil blagi Okiški in jako primerno so kerščanskemu pesniku v spominek na grobu slovenski rodoljubi vpisati dali iz njegove lastne poezije (Spomlad v Pesm. str. 137) pomembne besede: „Kraj, kjer mladost, veselje, mir ne mine, — Kjer več težav ni, solz, ne bolečine, — Na uni strani groba se odkrije“. — S to véstjo se je tolažil Umek v svojih težavah in britkostih, kar lepo spričuje doslej nenatisnjena pesmica „Tolaž“, katero je poslovenil prosto po češki in se glasí takole:

K nebu zri, ko solze toči
Lice, blede od britkósti,
V slavo svete Božje moči
Zvezde tam goré v svitlosti.

Več migljá jih v svitem pasu
Kot imajo solz očesa,
Te vsahnó ti v kratkem času,
Krasna večno so nebesa.

O njihovem žarnem lesku
Božje oko zre z višine,
Šteje zvezde v čudnem blesku,
Šteje solzne bolečine:

Gori zri, ko solze toči
Lice, blede od britkosti,
V slavo svete Božje moči
Zvezde tam goré v svitlosti.

Ne tolikanj po želji razodeti v Besedniku, marveč po lastnem nagibu hotel sem popisati nekoliko slovstveno delovanje premilega nekdanjega učenca. V ta namen mi pošlje najljubši mu brat Martin slikar nekaj njegovih pisem, iz katerih sem že kaj posnel, in rokopisov, iz med katerih je Slovenec dva že prinesel in sicer l. 1875 št. 87—96: „Lazarjeva dvojčka ali Trojno veselje o novi maši“, povest iz časov turških vojsk na Slovenskem, katero je spisal bil Umek pred ko ne že pred l. 1860, in št. 121 domačo dijaško nalogo iz l. 1862: „Na ljubljanskem gradu“; dva pa prinese prihodnje leto, in sicer: „Govor za Vodnikov god l. 1864“ — v slovenski dijaški družbi na Dunaju, in: „Slovanski boji o Metodovem času“ v epični pesmi, ktera je ostala mu od l. 1863, kedar je po Janežičevem Cvetji priobčil bil prigodbe in povésti v spevih t. j. „Slovanska blagovestnika ssv. Ciril in Metod“. —

Koliko je še sicer pisaril ter opéval Umek o posebnih prilikah, da je postregel posamesnim, kdo to vé? — Z mladega je budila in vodila ga vzlasti premila mati, ktera je za njim umerla spomladi l. 1873. Bila pa je to žena izverstna. Znala je dosti nad sto pesem, deloma cerkvenih, deloma narodnih, iz glave. Jako zmožna je rada brala, in razun naj-novejših je ni bilo skoraj knjige slovenske, da bi je ona prebrala ne bila. V resnici pobožna je bila pridna in previdna tudi v gospodinjstvu, mnogim v izgled. — Po njej je za svoje brate skerben na vse strani bil tudi Anton. Ginljivo je, kako je na pr. že vseučilišnik l. 1865 verno

podučeval brata svojega, učenca pri mojstru slikarju v tujem mestu. Veseli me, mu je pisal, da boš ob nedeljah lahko obiskoval šolo risarsko. Pazi tu na-se in čuvaj vedno; nedeljski šolarji so dostikrat veliki zanikarneži; zato se človek le prav previdno pečati mora s človekom. Kar nečedno govorjenje tovaršev tvojih součencev zadeva, bode najbolje, ako se delaš, kakor da bi jih ne slišal. Svarjenje o tacih priložnostih navadno ne pomaga nič ali le prav malo; taki ljudje jo počenjajo potem nalašč še hujše, da človeka dražijo; zato se človek zanje kar zméniti ne sme. Posebno se varuj vina; pijanci so največega milovanja vredne stvari in nimajo nobenega zaupanja in nobenega spoštovanja pri poštenih ljudéh. Sicer vé m, da to vse tudi sam prav dobro veš, in da ne potrebuješ, kakor si zdaj še, mojih opominov; vendar pa imej vedno pred očmi resnico, da najbolje na svetu je dobra vest in dobro ime. Kdor si to dvojje ohrani vse svoje žive dni, njemu ni treba bati se ničesar itd. —

Za to dvojje je skerbel Umek tudi sam, in toraj so spoštovali ga součenci, in za učitelja svojim otrokom iskali starši, da je vedno veliko opraviti imel že v Ljubljani. Na Dunaju, pisal mi je časih sam, je mnogo pomagal dr. V. Klunu pri sestavljanji raznih naučnih knjig, pri delih o Slovanih, ter nabiral mu v ta namen tvarine po knjigarnah in časopisih. Dopisoval je sim ter tje po nemški v „Volksfreund“, da bi soznanjal tujce nekoliko bolj s Slovenci. — Kako se je v blagem duhu vjemal z Janežičem, spričujejo verli rodoljubi Celovski, kateri so dobro poznali velike dušne zmožnosti njegove. — Hodili so znanci k njemu radi po pesmice o veselih i žalostnih priložnostih, sosebno pogosto po nagrobnice. Po smerti nekterih dragih verstnikov nekako prežaljen reče nekdam: Vedno hodite po nagrobne napise k meni, ali — kdo ga bo meni naredil? — Naredil si ga sam, vedno zvést glasilki svoji: Vse za vero in domovinò. Kar je pel o sebi prvi naš pesnik, velja tudi tebi: „Dovolj je spomina — Te pesmi pojó“.

Kolikanj je Okiškega še učenca čislala zmožna mladina slovenska, bere se na pr. v Torbici, ktera je pričela se bila l. 1861 v Alojznici, prosto nadaljevala l. 1862 v Ljubljani, potem l. 1863—64 v Zagrebu. Ondi se v III. letu omenja slavospev Abuna Soliman, in mlado però piše na to: „Občespoštovani pesnik naš Anton Umek Okiški se je v poslednjih letih s svojimi vrlimi pesniškimi deli tako zeló prikupil vsem Slovencem, da po pravici spada med jako dobre pesnike novejših časov. Kdorkoli je naletel na kako njegovo pesmico, katerih je že jako dosti po vseh slovenskih časopisih, ter jo prebral, gotovo bode o milni njegove poetične fantazije dosti hvalevrednega povedati vedel. Naš Umek je nadarjen s ponosnim umom na vse strani, kar je po vseh gimnazijskih šolah s tem pokazal, da je bil vsako leto med

obdarjenimi in tako izvrstno končal ljubljansko gimnazijo, da nepristrano reči smemo, da je k diki slovenskej mladosti. Kdor bi se rado prepirčal o resnici naših besed, brzo naj seže po Abunu Solimanu . . . Konci teh vrstic naj iskreno izrečemo željo: Bog nam poživi našega Umeka še dolgo let v korist in slavo slovenske naše domovine!“ —

Pač res, dika slovenske šolske mladosti je bil A. Umek Okiški, in deloval je tudi pozneje v korist in slavo slovenske naše domovine tako, da se po pravici priporočati sme vsem dijakom v zgled in posnemanje. Tako si ga je za učenika in vodnika izbral bil mladi pesnik, dijak Franjo Ser. Levec, že l. 1863 po Torbici zv. II, kjer v pesmi „Blazemu prijatelju“ obéta, da spominjati se ga hoče vedno ter po terdni poti hoditi za njim, „ki pokazal zvezdo mi je pravo, v poezijo nebeško zdravo“. (Glej Jezičn. 1875.) Gotovo — nikdar ne bi se kesal, ako véрно bi ga bil nasledoval. —

Mladina potrebuje vzorov. Blagor vsem, kateri dobijo prave vzornike v posnemo! Pervi in poslednji vzornik nam je Kristus. To je Okiški zvesto spoznaval v vsem svojem popevanji, toraj je pa tudi poezija njegova dar nebeški, kateri od zgoraj navdihnjen — povzdiga zopet navkviško — k viru vse dobrote, pravice in lepote. Kako svetla, mila, veličastna je njegova poezija v slutji vesoljnega soglasja, o Bogu, človeku, naravi, o času in večnosti, o radostih pa britkostih posvetnih, o narodu slovenskem in slavi njegovi, o veri, upanji, o najviši moči ljubezni itd. — Kako vse drugačno je ono iz Nemčije žalibože že tudi v naše slovstvo vrinjeno popevanje, kojemu predmet je „Weltschmerz, Eman- cipation des Fleisches und des Weibes, und revolutionäres Umkehren der Dinge“ (cf. Eichendorff 2, 116; pr. Pesmi, zložil Boris Miran, na Dunaji, 1869 itd.) — „Poesie, welche nicht der Wahrheit gewidmet ist, schimmert ohne zu wärmen; Bethörte laufen dem hüpfenden Irrwische nach: er erlischt, und läßt sie im Sumpf (F. L. Stolberg).“ — Ako je res o dveh čislovanih velikanih nemških: „Göthe ist ein Meister schöner Form bei unsittlichem Gehalt“ (W. Menzel) in o Schillerju „er suche das Christenthum ohne Christus;“ — kako previdno je ravnati kerščansko-katoliški mladini z drugimi, o katerih piše Eichendorff 1, 285: „Die Religion der reinen Menschlichkeit (Humanität) d. h. des pantheistischen Rationalismus hat in der That bis auf den heutigen Tag die deutsche Poesie fast ausschließlich beherrscht u. s. w.“ — Ako je v časi strup, kako morem pijačo priporočati komu, če je tudi čaša umetno narejena, zlata ali sreberna! — „Kaj sem jaz brez tebe, o Bog! poprašuje sv. Avguštin, ter odgovarja: vodnik, kateri sam sebe vedem v brezdno“. — Da bi marsikteri voditelji seboj ne vodili tudi družih po poti, ktera se človeku zdi prava, toda nje konec pelje v — smert! (Preg. 14, 12.)

Nikdar pa pozabljen ne more biti pevec, kateri je zvesto po glasilki

svoji popeval slavo Božjo in čast domovine slovenske, in kateri to, kar je kazal o ranjkem Slomškemu, v resnici poje in naj vedno prepeva nadepolni mladini slovenski:

»Ne zábite, slovenski sini zali!
Edino prava je resnice pot;
Zastonj bi sreče si brez nje iskali,
Zagázili bi v mrežo hudih zmot.
Zató glasovi vaši kot kristali
Naj čisti bodo vedno in povsod,
Plamenov zračnih se le naglo skrije —
Žar zvezd nebeških pa na veke sije.«

»Tedaj zatiraj berž peklenske zmaje,
Če v dom ti sili kdaj neverski hrum,
Prihodnjost hrani ti cveteče mlaje,
Daravno jutro je, imej pogum;
Za solncem tvojega svetá tečaje
Naj suče blago serce, bister um:
Potem bo srečna tvoja očetnjava,
Slovenski rod, in večna tvoja slava!«

*

* *

Spominske slike iz svetovne razstave l. 1873.

Načertuje Jos. Levičnik, učenik.

Motto :

„Človek se uči
Dokler živi.“

Narodska prislovia.

Prestopivši k popisu razstave naj po obljubi govorim o šolstvu nekoliko bolj obširno. Kot zvest in za pravi resnični blagor naše občne avstrijske domovine vnet, ob enem pa tudi za šolski napredek zavzet rodoljub hočem najprej kaj povedati o tem, kar so bili v oziru in v prid domačega šolstva omislili in tudi speljali trije verli dunajski gospodje: arhitekt Krumholz, šolski vodja dr. Schwab in ministerski svetovalec dr. Lorenz. Želeli so namreč pokazati v djanski resnici: kakošna času primerna, lična in v stroških ne pretirana šolska poslopja naj bi se stavila po kmetih. Krumholz je bil prevzel v oskerb speljavo in doveršitev šolska in gospodarska poslopja, ter telovadnico; dr. Lorenz vpravno verta; Schwab pa notranjo šolsko opravo. (Stroški so bili poplačani s prostovoljnimi doneski.) Na 130 □metrov velikem prostoru

stalo je tedaj: šolsko poslopje, telovadnica, hlev, bučelnjak, dvor šolski in kuhinjski vert. Šolska hiša je imela dva vhoda; enega za učence na zapadni, drugega na vzhodni (vertni) strani. Nad durmi šolarskega vhoda je bilo napisano: „Lernet, strebet, wachset, blühet!“ — Prišedšemu v malo vežo se je videla priprava za snaženje obutala, ob stenah pak so bile napravljene klopi za oddih in odpočitek šolarjev, ali pa onih, ki bi taiste morda ali do šole pospremili, ali pa za spremljevanje na dom čakali. Iz veže je peljal vhod v pisarnico učiteljevo, in bile so tudi stopnice v zgornje nadstropje. Oglejmo si najpred pisarnico. Stene njene so bile opete s slikami gospodarskih modelov, cepičev, z Hartingerjevimi tablami itd. Oprava te sobe je bila: pisna miza, knjižna omara in mali harmonium. Tik pisarnice se je nahajala prav pripravna, prostorna in svitla soba za stanovanje učitelju. Tu smo videli zopet po stenah poobéšenih mnogo raznovrstnih slik za kazavni poduk; stiskalno-posušena zelišča in rastline (herbarium); suha žitna plemena s korenino, stebлом in sadom; — še bolj zanimive stvari pa so bile naložene v predalih s steklom pokritih po mizah ob stenah. Videli so se vsi potrebni pripomočki za svilorejo, ter mnogo različnih kokonov; — sredstva za napravo sladkorja iz pese; — zbirke kovin, metaljev, žuželkov, kebrov in školk; djanjska ilustracija berilnemu opisu: ovca; tudi vse nove mere in uteži. — Sredi sobe je ležala na mizi knjiga, v katero so vpisovali obiskovalci svoja imena, ter povabljeni bili, dostavljati o tej šoli, njeni vravnavi itd. svoje opombe. Poleg te sobe bila je kot stranska soba zelo prostorna kuhinja z hranilnim ognjiščem (Sparrherd). Vse je bilo tu tako snažno, da kuhinja more o zimskem času služiti tudi za stanico. V zgornjo nadstropje so peljale prostorne stopnice, katere so bile ob sredi kaj okusno razsvitljene z velikim prozorom iz barvane steklenine. Tik pod prozorom je bila vzdana kamnitna spominska plošča z napisom: „Mit Ehren sei an die gedacht, die einen Stein, auch noch so klein, zu diesem Baue dargebracht“. Iz zgornje veže, kjer je stala pri steni ob levi roki umivalna omara, peljali so trije vhodi. Stopnicam ravno nasprotni vhod je vodil v učno dvorano; oni k levi v sobo, namenjeno za shranjevanje učnih pripomočkov, ki je ob enem tudi šolska izba za ženska ročna dela; — k desni pa na stranišče, kakor tudi v posebno sobico za shranjevanje zgornjih oblačil, dežnikov i. t. d. — Podajmo se najprej v glavno učno dvorano. Stavljala se nam je pred oči kot 29' dolgo, 12 1/2' široko in 12' visoko prostorišče, razsvitljeno po šestih oknih, zmed katerih je sipalo čvetero svitlobo od leve strani, dvoje pa od zadej. Da se odvrča solnčna bliščoba, po okoliščinah prevelika, so bila zagrinjala iz čverstega neubeljenega platna, katera so se v nasprotju z drugimi zagrinjali od spodaj gor nategovala. Stene so bile pobarvane svitlo-zeleno. 30 dvasedežnih pruk je kazalo, da je šola vravnana za

60 otrok. (Za silo bi se jih dalo placirati tudi nekoliko več.) Peč je bila obdana vsa z ograjo iz železnega pleha (Ofenmantel). Naprava za prezračevanje je bila dvojna, jako umetno osnovana, in sicer posebej za poletni in zimski čas. O poletji dohajal bo čist in hladen zrak iz pod učiteljeve katedre; o zimi pa iz podpečnega podnožja, kjer se bo v znotranji strani pečne ograje sogreval. Za izhlapenje slabega zraka je bila vravnana v stropu okrogla votlina, zakrita z luknjičastim plehom (siebartig). Oprava šolske sobe je kazala menda do malega vse, karkolj si za svoj poklic vnet in zauzet učitelj želeči more. Sprednja (glavna) stran okinčana je bila nad katedro s sliko svitlega vladarja; opasoval jo je zlati okvir. Na straneh so stale table za pisanje, table za glaske (nóte), računski stroj ruski in oni za računstvo z delinami, harmonium in gosli. Na stranski mizici je stala velika zemeljska obla; blizo zraven pa še omara, napolnjena z raznovrstnim šolskim orodjem. Stene so bile opete s tablami za kazalni poduk in z zemljevidi, pod verhom pa je bila še vsaka posebej nakitjena s primernim napisom. Zapisan naj bo vender tu le oni na sprednji steni, ki se je glasil: „An's Vaterland, an's theure schliess dich an, das halte fest mit deinem ganzen Herzen!“ —

Ozrimo se zdaj tudi še v sobo za shranenje učnih pripomočkov in za izdelovanje ženskih ročnih del. Tudi ta soba je bila zelo prijazna in svetla. Po sredi so stale dolge mize in stoli krog njih; tri omare s steklenimi durmi (Glaskasten) pa so shranjevale fizikalne aparate, šolsko knjižnico, šolski muzej in obilnost učnih pripomočkov. — O stranišču naj bo tudi povedano, da je imelo poseben vhod za oboji spol. Tudi naj omenim, da so bila tla v vsem obširnem poslopju napojena z vročim oljem, toraj prahu čisto prosta in za snaženje zelo pripravna.

Telovadnica se je nahajala v kraj dvóra na zapadni strani šolske sgrade, in sicer za poletni čas pod prostim nebom, za deževno vreme in zimski čas pa v zidani dvorani; katera je bila prislonjena gospodarskemu poslopju tako, da je oboje pokrival le en króv, vhoda pa sta si bila ravno nasprotna, namreč ta v telovadnico od severne, uni pa od južne strani. Telovadni dvorani je bil ob enem določen tudi namen, naj bi služila o potrebi in po okolščinah tudi za šolske in občinske veselice (Schul- und Gemeindefeierlichkeiten). Moji malenkosti se ni za noben teh namenov odveč pripravna videla. Za prvo dozdevala se mi je veliko preveč temna; za drugo pa premajhna. Da se potrebnega orodja za plezanje, skakanje, zvižanje itd. na zunanjem telovadnem, kakor tudi v znotranjem prostoru ni manjkalo, mi menda ni treba praviti. Nahajala se je dalje v znotranji telovadnici tudi šolska delavnica (Schulwerkstätte) z vsem potrebnim orodjem za izdelovanje raznih reči, ki se pri domačem gospodarstvu potrebujejo. Če je kaka reč praktična za šolo, ta je gotovo, ker ona da opaznemu učitelju najboljšo priliko, da spoznava, za

katero rokodelstvo ima ta ali uni otrok kaj veselja ali pa večjo sposobnost? Videti je bilo dalje v telovadnici tudi še nekoliko modelov za pohišja, gospodarske sgrade itd. —

Hlev je bil vravnán za troje goved, in se je nahajalo tudi ondi nekoliko v novošegno gospodarstvo spadajočega orodja. — Svinjak stal je posebej; enako tudi ulnjak, v katerem se je nahajalo nekoliko Dierzón-evih panjev s kranjskimi čebelami (Kraíner Bienen. *)

Vert razprostiral se je ob južni strani šolske sgrade, ter bil ločen za dečke in deklice. Pervi je bil nasajen z raznim sadnim in gozdnim drevjem in s terto, drugi pa z zelenjavami (Gemüsepflanzung) in cvetlicami. Da ima uni služiti za podučevanje dečkov v sadjereji, v gleštanji terte in gozdnih dreves, ta pa za deklice pri oskerbovanju zelenjadi, skuhe, cvetek itd., že snova sama po sebi kaže. — Omenjena naj bo tudi še s terdno in visoko ogrado zavarovana posebna gredica, kjer so rastle naj bolj znane domače strupene zéli in rastline. Poleg vsakega drevesa in tudi pri posamesnih zelenjavah je stal nizki količek z napisno tablico, naznanjevaje po imenu, kaj je to ali uno. V misel naj vzamem tudi novošegno kropilnico (Schlauchspritze), katera služi vsled svoje raztegljivosti v prostornem vertu jako dobro za prilivanje ob kaki suši. —

Spodbudnih napisov se po stenah te novošegne šole nikjer ni manjkalo; raje jih je bilo preveč, kot premalo. Njih troje najdejo č. č. g. g. sobratje in bralci že zgoraj omenjenih in zapisanih; vseh skupaj pa jih je bilo 22, in sicer: 1 nad šolarskim vhodom; 1 v otročji veži; 3 v stopničnem prostoru (Stiegenhaus); 4 v zgornji veži; 1 nad vhodom v šolsko dvorano; v šolski dvorani celo 6; 1 na zadnji zunanji steni šolske sgrade; 1 nad vhodom v telovadnico; znotraj na njenih stenah 2; 1 na gospodarskem poslopju, in poslednjič 1 v vertu.

Reči se sme, da vsa tu ob kratkem omenjena in popisana stavbena skupina je zaslužila in — z malimi izjembami — po pravici in resnici naslov: „Die österreichische Musterschule für Landgemeinden“; kajti v njej ni manjkalo menda prav nič, kar si najbolj vneti in do pičice natančni učitelj v svoji šoli želi imeti. Ni čuda toraj, da so že koj l. 1873 neposredno po doveršenju te izgledne stavbe posnele tri občine (v Doljni Avstriji, na Moravskem in Štajarskem) njeni načert, ter pričele zidati v svojih krajih ravno take šole za njihovo mladino. Blagor vsakemu učitelju, ki ima, ali bo imel kdaj enaki dom in delokrog.

*) O naših kranjskih čebelah je l. 1869 v Dunajskem gospodarskem kurzu slavno-znani rajni gospod dr. Melicher, — ki je kmal zatem popotoval tudi po našem Dolenjskem —, mnogokrat in rad govoril, ter to pleme posebno hvalil. Ker ima Kranjska dežela pri nekaterih Nemcih silno slabo ime in veljavo, sem se mnogokrat sam na tihem čudil, da se našim čebelah pusti njihovo pravo ime, in se še niso prekerstile, na Bog vé! kaki priimek, da bi le Kranjice — Kraíner Bienen — ne bile. Pis.

Konečno naj omenim, da če bi kdo želel o novošegni vravnavi šol kakega razjasnila, soveta itd., naj se oberne: „An das Ausführungs-Comité der neugestalteten österr. Volksschule in Wien;“ naj bolje: „zu Handen des Herrn Dr. Lorenz, Ministerialrathes im k. k. Ackerbaumministerium.“ (Dalje prih.)

Dopisi in novice.

Iz Železnikov 21. decembra 1875. Ob sklepu starega in nastopu novega leta se človeku marsikaj sili v spomin, zlasti pa to, kar je že starim Rimljanom veljalo za rek, namreč: »Tempora mutantur, et nos mutamur in illis,« kar je po našem nekako: »Časi se spreminjajo, in mi z njimi!« Ta rek se sicer razno tolmači, spodbudljivo, ali pa tudi zbudljivo. Jaz si s pričujočim dopisom zberem za obravnavo prvo, in ker želim v tem smislu spregovoriti cenjenim g. g. sobratom v zadevah našega društva »Narodna šola«. Ako se ozremo n. pr. na delovanje slavne Mohorjeve družbe za 10 let nazaj, vidimo, kako šibke vejice je poganjalo tadaj še njeno deblo! In danes, glejte! kaki ogromni napredek, kako koščato drevo je prirastlo iz marljivega delovanja peščice iskrenih rodoljubov! Res, velikanska sprememba! — Tudi pri »Nar. šoli« se zelo trudi nekoliko ljubljanskih g. g. sobratov; za mali denar pošiljajo udom, t. j. našim narodskim učilnicam prav lepe in koristne reči. Naša tukajšna šola je vpisana že več let kot pravi ud pri omenjenem društvu. Za vloženi 1 gl. in še za drugega, katerega je daroval nek neimenovani šolski prijatelj v prid naše šole, prejela je ona za l. 1876 nedavno sledečo robo: 220 slov. pisank; 100 čertalnikov; 4 ducate svinčnikov; 1 ducat elastičnih tablic za številjenje. V oziru na toliko prejetega šolskega blaga za mali denar je pač nekako čudno, da ima »Nar. šola« pri znatnem številu slovenskih šol vendar le tako malo udov. Naj bi se pač tudi to v novem letu na bolje obernalo! Ako ji tudi ne moremo želeti, in ne moremo pričakovati pri njej napredka slavne Mohorjeve družbe, a malo več bi pa menda naši učitelji za-njo vender le storiti zamogli in tudi storiti imeli, da bi namreč:

a) vsak za svojo šolo k društvu pristopil; zakaj tega si ne moremo misliti, da bi vladalo pri slov. šolah toliko siromaštvo, da bi se jeden ubogi goldinarček na leto skup spraviti ne zamogel kot letni donesek; —

b) da bi o vgodnih prilikah uljudno nagovarjali in poprosili kakega dobrotnika, da bi daroval kaj za blagi namen. Saj je vender znano, da milosrčnost je slov. národa ena najlepših lastnost, in poslednjič:

c) da bi prosili kakega miloserčnega kerčmarja, štacunarja ali opaltarja za dovolitev, da bi smeli razpostaviti pri njih púšice za nabero milodarov za siromašno šolsko mladino.

Naj povem poslednjič zdaj še to, da na deželi ne moremo oblačiti k božiču ubožnih šolskih otrok, a vendar jih o tem času lahko nekoliko oveselimo. Lanskega leta sem od početka šole do božiča otroke k marljivosti priganjal in spodbujal s tem, da jim bo namest sv. Miklavža k božiču »Ješček« kaj prinesel, če bodo pridni. Nekoliko sadu je obljuba rodila, i k božiču so dobili šolskega blaga v dar. Tudi letos se bo to lahko zgodilo, in se tudi bode; zakaj, kakor sem že zgoraj povedal, preskerbela me je »Nar. šola« obilno s prav lepim in dobrim šolskim blagom. Že je napovedano pridnejšim, da bodo prišli na delopust, t. j. 24. t. m. zjutraj v prijetno zakurjeno šolsko sobo po kako primerno darilce.

Otroci bodo s tem razveseljeni, starišem se pa na ta način tudi marsikaki krajcar prihrani, da ga ni treba dajati za šolsko pripravo.

Dragi šolski sobratje! ako Vam je všeč moje ravnanje, storite v prihodnje tudi Vi tako. Raz veselih obrazov nedolžnih otrok brati boste zamogli resnico pregovora: »Blažeje je dajanje kot jemanje!«

Poslednjič privošim srečno, zdravo in blagoslova-polno novo leto vsem g. g. součiteljem, kar Vas je; — posebno naj bi nas zanaprej vse objela zopet nekdanja blažena vez edinosti, prijateljstva in miru! Fiat! (Gsp. dopis. berž ko ne, »Schlztg.-e« ne bere, tedaj tudi ne ve, da si tam mislijo tak mir, kakor na pokopališču.)

Jos. Levičnik.

— Na mokzem učiteljišču v Kopru (Capo d' Istria) se je letos vpisalo 113 odgojencev. Med temi je 45 Slovencev, 2 Hervata, 2 Ilirca, ostali so Italijani.

V I. razredu je 22 Slovencev, v II. 8, v III. 10, v IV. 5. Hervata sta v I. razredu, se ve da v hrvatskem oddelku. Ilircev je 1. v IV, drugi v II. razr. Profesorji so na slov. oddelku sledeči g. g.: Kriznic, podučuje matematiko v vseh razredih, fiziko v I. in slovenščino v IV. razredu. Švab podučuje zgodovino v vseh razredih, pedagogiko v II., III. in IV. razredu i slovenščino v I. razredu. Pozarelli nemščino v vseh razredih, zemljepisje v III. raz. in telovadbo tudi v vseh razredih. — Slovenščino v III. raz. podučuje začasno vadnični učitelj g. Poniž, in tudi zemljepisje v I. razredu. Kateheta Slovenci še nimajo. Petje in godbo uči g. Czastka. Risanje pa nek izversten slikar, Italijan po rodu. Začasni ravnatelj je bil dosedaj g. Merkel, sedaj pa je g. Revalante, poprej ravnatelj privravnici v Terstu. — Da je draginja v Kopru, je sploh znano; — tedaj bodo štipendije pripravnikom prav dobro došle, ki so večidel ubogi. — Naravoslovje, naravopisje, poljedelstvo se uči po nemški. Italijani so pa v nemščini tako slabi, da malo ali celo nič ne razumejo, radi tega je na prošnje konference dežel. šolski svet dovolil, da se ti predmeti Italijanom italijanski predavajo, za Slovence ostane nemško predavanje. »Soča.«

Iz Ljubljane. Društvo v podporo ubožnih gojencev na c. k. m. učiteljišču je imelo svoj občni zbor 19. decembra 1875. Prihodkov je 603 gl. 32 kr., stroškov poglavitno za samoučila 142 gl. 12 kr. Ostanek 461 gl. 20 kr. se dene k matici. Sedanji odbor, v katerem so g. g.: ravnatelj Hrovath, profesor Linhart, učitelj Gerkman, okraj. šol. nadzornik Sima in profesor Zupančič se voli v novič per acclamationem.

— »Vertec«, časopis s podobami za slovensko mladost, nastopi letos svoj »6. tečaj«. Šolskim bukvarnicam ni je bolj pripravne knjige, kakor je »Vertec« in le čudimo se, ako niso vse šole, koder se slovenski govori, naročene na ta list, ki podaja v prosti besedi a v čistem slogu otrokom raznega berila. Velja pa »Vertec« za celo leto 2 gl. 60 kr., za pol leta 1 gl. 30 kr. Izdaja in zalaga ga gsp. Ivan Tomšič, učitelj na vadnici v Ljubljani.

»Slovenski učitelj« glasilo »Učiteljskega društva za slovenski Štajer« stopi v novem letu v svoj tretji tečaj. Vse okoliščine nas v to, skoro bi rekel, da silijo, tudi v novem letu delo nadaljevati, tako beremo v vabilu k naročbi. List prinaša posebno veliko dopisov iz vseh krajev in velja za družabnike 3 gl. 50 kr. za navadne naročnike pa 3 gl. za celo leto, za pol leta pa 1 gl. 60 kr. Naročnina se pošilja društenemu blagajniku g. Štefanu Kovačič-u, nadučitelju v Središči (Polstrau).

— »Besednik«, kratkočasen in podučen list za slovensko ljudstvo« bode izhajal tudi prihodnje leto. Donašal bode: pesni, povesti, novele, humo-

reske, podučne spise iz zgodovine, naravoslovja, zemljepisja in zdravilstva. Posebno pa se bode oziral na družbo sv. Mohora, ter svojem bralcem oznanoval odborove obravnave in sklepe. Izhajal bode v tiskarnici družbe sv. Mohora 20. vsacega mesca in veljal bode za celo leto 2 gl., za pol leta 1 gl.

— »Zora,« časopis zabavi i poduku stopi v prihodnjem letu v svoj peti tečaj. Namen »Zori« ostane sploh isti; samo, da »Vestnik« kot posebna priloga odpade, in se znanstveni članki v »Zoro« vzamejo. Zora bode tedaj za naprej ne samo lepoznanški, nego tudi podučni in znanstveni list.

Cena »Zori« je sedaj 4 gl. za one, ki so poprej plačevali po 5 gl.; za druge je stara cena po 3 gl. na leto. Uredništvo pravi, da je prejelo mnogo rokopisov in obetov od najodličnejših književnih moči. (Naročnina se pošilja v J. M. Pajkovo tiskarno v Mariboru.)

»Zvon,« beletristični list, začne izhajati z novim letom, po dvakrat v mesecu na celi poli. Naročnina mu bode: za vse leto 4 gl., za pol leta 2 gl.; učencem in dijakom (po več listov skupaj v zavoji) 3 gl. na leto, 1 gl. za 4 mesece. — Naslov za pošiljanje naročnine: »An die Redaktion der Zeitschrift »Zvon« Wien, Hernals poste restante. — Vrednik mu bode g. profesor Jos. Stritar, Wien, Ottakring, Hauptstrasse 23. —

— Koncert za napravo zimske obleke, kateri je osnovalo filharmonično društvo 18. decembra pr. l. je imel čistih dohodkov 128 gl. 28 kr. — Kakor dohodki od veselice v »Hotel Evropa« tako se je tudi sedaj razdelila svota med mestne šole, in sicer je dobila II. mestna šola 53 gl. 66 kr., I. mestna šola 32 gl. 20 kr.; dekliški šoli: 4razr. mestna šola in nunska šola ste dobili po 21 gl. 47 kr. Za ta denar se bode, kakor pervikrat, napravila zimska obleka otrokom, ki še dosihmal niso nič dobili, a so obleke kervavo potrebni. Hvala vsem p. i. dobrotnikom, ki tudi mislijo na uboge šolske otroke, in tako posrednje pripomorejo k rednemu šolskemu obiskovanju. — Drugo, kar sem pri tej priložnosti bridkega skusil, raje zamolčim, saj pride ob svojem času vse na beli dan. M. M.

— »Slovenska matica« ima svoj občni zbor za pr. l. 12. januarija ob 3 popold.

— V preteklem šolskem letu 1874/75 je bilo otrok, ki imajo po postavi ljudsko šolo obiskovati, na Kranjskem 51.058, — število otrok pa, ki so preteklo šolsko leto v šolo hodili, znaša 37.572; — po takem ni 13.486 otrok šolsko dolžnost spolnovalo.

V okrajih:	Število za šolo ugodnih otrok:	Število otrok, ki so v šolo hodili:
Ljubljanskega mesta	2616	3152
Ljubljanske okolice	5662	3864
Kranjskem	4450	3502
Radoljskem	3364	2724
Kamniškem	3808	2663
Litijskem	3163	2779
Krškem	5850	3801
Novomeškem	4535	2440
Kočevskem	5821	3833
Črnomeljskem	2697	2295
Postojnskem	5017	3459
Logaškem	4075	3060.

Po takem razun Ljubljane otrok Črnomeljskega okraja največ ljudsko šolo obiskuje, najmanj pa otrok Novomeškega okraja. »Nov.«

Razpisi učiteljskih služeb.

Na Kranjskem. V Dolini (Gross-Dolina) šl. okraj. Keršk. učit. služba, l. p. 500 gl. in prosto stanovanje. Prošnje do 31. januarja kraj. šl. svetu v Dolini. Na Irazredni ljudski šoli v Šent-Jurji pri Kranji, učit. služba l. p. 500 gl. in stanovanje. Kraj. šl. svetu do 20. januarja.

Premembe pri učiteljstvu.

Na Kranjskem. Gsp. Kristijan Engelman iz Mirne v Suhor (okraj. Černom.); zasebna učiteljica gdč. Marija Vidic v Rajhenburg.

VABILO NA NAROČBO.

S pričujočim listom stopa „Učit. Tov.“ v svoj XVI. tečaj, ter vnovič vljudno vabi svoje tovariše, učitelje, šolske prijatelje in sploh slovenske rodoljube v naročevanje. Obeta pa, da jih bode dvakrat na mesec obiskoval in prinašal polne predale raznoverstnega blaga, kakor kaže pričujoča številka in že pretečeni letniki. — Veliko starih prijateljev in naročnikov se je od tega časa, kar „Tov.“ izhaja, preselilo v večnost, marsikaj v državi in cerkvi pre naredilo, svet se stara in zopet mladi, eni odstopajo, drugi nastopajo na pozorišču sveta, a resnice, ki so človeku globoko v serce zapisane, se ne starajo; resnica in pravica ima še zmirom svoje prijatelje med ubogim človeškim rododom, in mi, ki stojimo na razpotji dveh šolskih dob, smo moralno prisiljeni list tako vredovati, kakor se je začelo; kajti stvar, katero zastopamo, se ne stara, niti ne spreminja, in jo više stavimo nad osebno korist in zložnost, tedaj se tudi delu ne bodemo odtegovali, dokler imamo kaj tovarišev in prijateljev, ki nas duševno in materielno — vsaj z naročnino — podpirajo. — Tedaj slovenski rodoljubje ne zapuščajte nas pri našem delovanji, vi pa bratje in tovariši opašite ama svitle meče in borite se na polji omike in pravega napredka; plod vaše delavnosti se bode odlikoval v vašem starem učiteljskem listu, in na čast boste svojemu stanu in slovenskemu narodu, čegar sinovi ste. Nadalje razvijati naš program, bi bilo odveč; vsak, ki se briga za javnost, nas pozna, pa tudi vé, da nismo uporniki postavam, pa saj tega tudi tisti ne verjamejo, ki nas s takimi pridevki obkladajo.

Novim naročnikom pa tudi povemo, da se dobiva še ves „Tovariš“ pret. leta; drugi letniki niso popolni, ko bi se oglasilo dosti naročnikov, bi se že dali natisniti. — Velja pa „Tov.“ za vse leto 3 gl., za pol leta 1 gl. 50 kr., kakor je zapisano listu na čelu. Naročnino sprejema Miliceva tiskarna na Starem tergu h. št. 33, a dopise pa vrednik M. Močnik, učitelj na I. mestni šoli (stol. terg h. št. 304).

Vredništvo in založništvo.